

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

**Ētikas padomes atzinums
Nr. 21/2025**

Rīgā, 2025. gada 25. novembrī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk tekstā – "Biedrība") Ētikas padome (turpmāk – "Ētikas padome") 2025. gada 24. septembra sēdē šādā sastāvā: Andrejs Mēters, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Kristers Pļešakovs, Toms Ostrovskis, Raivis Spalvēns, un 29. oktobra sēdē šādā sastāvā: Andrejs Mēters, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Kristers Pļešakovs, Raivis Spalvēns, Toms Ostrovskis, Aleksandrs Mirlins

konstatē:

[1] Biedrības valde 2025. gada [redacted] saņēma iesniegumu (turpmāk tekstā – "Sūdzība") no personas, kas atzina sniegšanas gadījumā lūdz to anonimizēt, (turpmāk tekstā – "Sūdzības iesniedzējs") par laikraksta "Diena", ko izdod SIA "Izdevniecība Dienas Bizness", (turpmāk tekstā – "Medijs") elektroniskajā versijā "Diena.lv" [redacted] gada [redacted] publicēto rakstu [redacted] (turpmāk tekstā – "Publikācija"), kuras autore ir Agnese Margēviča (turpmāk tekstā – "Žurnālists").

[2] Sūdzības iesniedzējs norāda, ka Publikācija satur frāzi ar citātu: *"Lai raksturotu, cik bīstama būtu [redacted] izņemšana no sankciju saraksta, [redacted] Dienai īsi noskalda: "Viņš ir Putina privātais bankieris. Tā ir Putina nauda, ko viņi atmazgā"."*

Sūdzības iesniedzējs skaidro, ka drīz pēc Publikācijas, [redacted], minētais [redacted] ir publiski paziņojis, ka vērsies policijā, lūdzot sākt kriminālprocesu pret Sūdzības iesniedzēju par neslavas celšanu saistībā ar "Dienā" publicēto citātu. Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka šajā gadījumā varbūtējās tālākās procesuālas darbības, iespējams, tikušas izprovocētas ar Medija un Žurnālista negodprātīgu un neētisku rīcību. Sūdzības iesniedzējs norāda uz vairākiem apstākļiem, kas pamato šo viedokli.

[3] Pusotru mēnesi pirms Publikācijas, Žurnālists aicinājis Sūdzības iesniedzēju uz neformālu sarunu, lai iegūtu informāciju plānotā raksta veidošanai. Tomēr atšķirībā no citas saziņas reizes pirms gada, Žurnālists šoreiz nav stādījies priekšā kā laikraksta "Diena" pārstāvis un sarakstē bijis nekonkrēts par mediju, kam piedāvās publicēt sagatavoto rakstu, norādot: "nezinu, vai piedāvāšu to publicēt konkrēti Dienai". Tāpēc Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka citētajā frāzē ietvertais apgalvojums, ka tas sniedzis informāciju "Dienai", nav patiess.

[4] Jau sākotnēji Žurnālists informējis Sūdzības iesniedzēju, ka minētās sarunas mērķis ir atklāta, neformāla saruna, Sūdzības iesniedzēja redzējuma izprašana, nevis citātu iegūšana publikācijai. Līdz ar to Sūdzības iesniedzējs piekritis t.s. "off the record" formāta sarunai un to norādījis arī sarakstē. Pusēm bijusi arī vienošanās neko nepublicēt bez Sūdzības iesniedzēja piekrišanas. Pēc vairāk nekā mēneša, 13. jūnijā, Žurnālists nosūtīja Sūdzības iesniedzēja padomniecei iespējamo izmantojamo citātu un atstāstu fragmentus.

Žurnālistam ticis atgādināts, ka saruna bijusi “off the record”. Skaidru atbildi par raksta publicēšanas platformu vai solīto tā tīrrakstu ar apstiprināmajiem citātiem Sūdzības iesniedzējs nesaņēma. Savukārt aptuveni nedēļu vēlāk Medijs publicēja Publikāciju, kurā ir ietverts Sūdzības iesniedzējam piedēvētais izteikums. Sūdzības iesniedzējs uzsver, ka ne tikai netika runājis ar laikrakstu “Diena”, bet arī publicētais citāts nekad nav ticis apstiprināts.

[5] Sūdzības iesniedzējs informē Biedrību, ka viņš [redacted] regulāri organizē neformālas preses konferences jeb brīfingus ar žurnālistiem *off the record* – gan Latvijas, gan citu valstu medijiem. Gada griezumā notikuši aptuveni 10 *off the record* mediju brīfingi Latvijas medijiem un aptuveni 30 *off the record* brīfingi citu valstu žurnālistiem. Līdz šim žurnālisti vienmēr ir labā ticībā ievērojuši šādu sarunu laikā saņemtās informācijas tālākās neizplatīšanas noteikumus. Līdz ar to Sūdzības iesniedzējam bija izveidojusies palāvība attiecībā uz žurnālistu godprātīgu attieksmi pret informāciju, kas, par to vienojoties pirms sarunas, ir saņemta *off the record*, un tās avotiem.

[6] Pēc Publikācijas publiskošanas, Sūdzības iesniedzējs sazinājies ar Mediju un lūdzis atsaukt vai labot rakstā iekļauto Sūdzības iesniedzējam piedēvēto izteikumu, taču Medijs lūgumu noraidījis. Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka Medija nevēlēšanās labot nepilnīgu un negodprātīgi iegūtu saturu neitrālam vērtētajam var radīt pamatotu secinājumu, ka Žurnālists un Medijs mērķtiecīgi pārkāpj žurnālistikas godprātības standartu, kas balstās uz pašsaprotamu ilgtermiņa attiecību ētikas maksimu – turēt dotos solījumus un labot kļūdas, kas radušās pārpratuma rezultātā.

[7] Sūdzības iesniedzējs lūdz Biedrību sniegt atzinumu par Žurnālista un Medija rīcības atbilstību Biedrības Ētikas kodeksam, kā arī apsvērt pasākumus, kas veicinātu žurnālistu un mediju izpratni par atšķirīgajiem žurnālistu un mediju saziņas veidiem ar personām, kuru viedoklis tās interesē un šo saziņas veidu radītajiem pienākumiem attiecībā uz iegūtās informācijas publicēšanu, kā arī par informācijas avotu aizsardzību, lai veicinātu, nevis grautu sabiedrības uzticēšanos medijiem.

[8] Atzinuma publicēšanas gadījumā Sūdzības iesniedzējs lūdz to anonimizēt – šādu iespēju paredz Biedrības noteiktā sūdzību izskatīšanas kārtība.

[9] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde 25. jūlijā Sūdzību nosūtīja Medijam un Žurnālistam, aicinot ar to iepazīties un līdz 10. augustam sniegt Biedrībai skaidrojumu par to rīcības atbilstību Ētikas kodeksam. Pēc Žurnālista lūguma atbildes sniegšanas termiņš pagarināts. 16. septembrī Biedrības valde saņēma no Medija atbildi, kurā bija norādīta saite, kur publicēts Medija skaidrojums, kā arī pievienoti ekrānuzņēmumi no WhatsApp sarakstes starp Žurnālistu un Sūdzības iesniedzēju un tās pārstāvi. Norādītā saite veda uz portālā Diena.lv publicētu rakstu, ko bija sagatavojis Žurnālists.

[10] Publiskotajā skaidrojumā Žurnālists velta kritiku Sūdzības iesniedzējam, velta atzinīgus vārdus dažiem Ētikas padomes locekļiem, bet kādam citam – noniecinošus. Žurnālists norāda, ka apzinās, ka Sūdzības iesniedzējs lūdzis atzinumu anonimizēt, tālāk apcer anonimizācijas iespējas un apraksta, ka publiski izplatīt informāciju par Sūdzību un savu versiju par notikušo ir Žurnālista apzināta izvēle.

[11] Žurnālists noraida pārmetumu, ka saruna būtu notikusi t.s. “off the record” formātā, jo viņa teiktais, ka viņam nav svarīgi “on the record” citāti nav pretrunā ar abu pušu un to pārstāvju vienošanos, ka topošajā rakstā var tik iekļauti Sūdzības iesniedzēja citāti. To apliecinot pēc sarunas notikušī Žurnālista un Sūdzības iesniedzēja pārstāves sarakste par izmantojamo citātu saskaņošanu. Līdz ar to saruna būtu jāuztver nevis kā “off the record” saruna, bet saruna, no pēc kuras notiek publicēšanai atlasīto citātu saskaņošana. Sūdzības iesniedzēja izmantoto frāzi “off the record”, tam atbildot uz sarakstē izteikto Žurnālista

lūgumu piekrist atklātai sarunai, Žurnālists attiecina nevis uz vēlāk notikušo sarunu, bet uz nākamo minētās sarakstes fragmentu.

[12] Žurnālists uzsver, ka citātu nosūtīšana saskaņošana un saskaņošana ir nepieredzēta pretimnākšana, kas pašam nešķiet pareiza. Tai pat laikā Žurnālists atzīst, ka sarunas laikā, uzklusot Sūdzības iesniedzēja bažas par informācijas sensitivitāti, ir apsolījis Sūdzības iesniedzējam saskaņot publicēšanai izmantojamās citātas:

– *“Es Jums uzrakstīšu, saskaņojot, ko Jūs sakāt on the record!”*

Līdzīgs solījums atrodams arī Žurnālista un Sūdzības iesniedzēja pārstāves sarakstē 12. maijā:

– Sūdzības iesniedzēja pārstāve: *“[...] vēlējos apvaicāties, kad ko varu gaidīt saskaņošanai”*

– Žurnālists: *“Rīt dienas pirmajā pusē. Esiet mierīga, neko nesaskaņotu nelaidīšu.”*

Žurnālists informē, ka pēc iepazīšanās ar atlasītajiem sarunas fragmentu atstāstiem un citātiem, ko tas piektdien, 13. jūnijā nosūtīja Sūdzības iesniedzēja pārstāvei saskaņošanai, pirmdien, 16. jūnijā, Sūdzības iesniedzēja pārstāve telefonsarunā atteicās saskaņot jebkādas notikušajā sarunā iegūtās informācijas publicēšanu – iebilda pret tās publiskošanu un aicināja uzskatīt, ka saruna vispār nav notikusi. Tomēr Žurnālists sagatavojis rakstu un nosūtījis to Medija galvenajam redaktoram.

[13] Saistībā ar Sūdzības iesniedzēja norādīto citātu, Žurnālista iesniegtajos atbildes pielikumos atrodams šāds saskaņošanai sūtīts teksta fragments:

■ atsaucās uz sabiedriskās televīzijas raidījumā *De Facto* izskanējušo Valsts drošības dienesta viedokli, kas ļaujot secināt, ka ■ var uzskatīt par Putina privāto bankieri. *“Tā ir Putina nauda, ko viņi atmazgā.”* Tā ir drošības dienestu analīze, bija raidījums, kur viņi visu šo ir pētījuši un tur izskanēja drošības dienestu viedoklis, ka ■ līdzekļu atsaldēšana ir pretēji Latvijas drošības interesēm, tas tur tiešā tekstā tika pateikts.”

[14] Biedrības valde Sūdzību, informāciju par Publikāciju un Medija atbildi nodeva izskatīšanai Biedrības Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

[15] Ētikas padome sāka skatīt Sūdzību 2025. gada 24. septembra sēdē, pēc kuras lūdza Medija skaidrojumu, vai un kā ir tikusi pārbaudīta Publikācijas citāta precizitāte, kāda bija Medija redakcijas rīcība pēc Sūdzības iesniedzēja nepastarpinātas pretenzijas saņemšanas un kāds ir bijis pieņemto lēmumu pamatojums.

[16] Medijs, atbildot uz Ētikas padomes uzdotajiem papildus jautājumiem, skaidroja, ka Sūdzība tam nešķīta pamatota, turklāt tajā netika apstrīdēts citāta patiesums, tāpēc tas to nav ne labojis, ne atsaucis. Medijs norāda, ka Ētikas padomei, izvērtējot Sūdzību, nevajadzētu vērtēt publicētā citāta atbilstību teiktajam, jo Sūdzības iesniedzēja sūdzība bijusi par sarunā paustās informācijas publicēšanu bez saskaņošanas.

[17] Ētikas padome turpināja skatīt Sūdzību kopā ar Medija sniegto informāciju 2025. gada 29. oktobra sēdē.

Ievērojot konstatēto, Ētikas padome secina:

[18] Nedz normatīvie akti, nedz Biedrības Statūti vai Ētikas kodekss nedod tai tiesības sniegt apstākļu juridisko vērtējumu un Publikācijas un Medija rīcības atbilstību likumu normām. Biedrības Ētikas padome Publikāciju un Sūdzībā norādīto vērtē atbilstoši Biedrības Ētikas kodeksa nosacījumiem.

[19] Praksē izplatītais termins “off the record” netiek regulēts ne ar likumu, ne Ētikas kodeksu. Ir situācijas, kad uz šo informācijas ieguves formātu iespējams skatīties kā uz aizsargājama avota sniegtu informāciju, ko regulē likuma “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” normas, kuru mērķis ir aizsargāt informācijas avota identitāti.

[20] Šķistu pareizi, ka informācijas avota aizsardzība būtu primāri paredzēta situācijām, kad tiek iegūta sabiedrībai svarīga informācija, piemēram, dati, dokumenti, ziņas no t.s. trauksmes cēlājiem vai citiem informācijas avotiem, kas to publisko sabiedrības interesēs, taču nav tiesīgi to darīt esošo ierobežojumu dēļ – piemēram, to neatļauj darba līgums, avotam ir bažas par savu drošību, tas nevēlas radīt juridiski smagas sekas sev, tuviniekiem, darba devējam u. tml.

Praksē šis princips tiek īstenots vēl plašāk – žurnālisti praktizē tā dēvētās “off the record” sarunas, kad vēlas iegūt vai intervijas sniedzējs vēlas sniegt papildus informāciju, kontekstu vai citu rakursu kādai problēmai vai aktualitātei. Tādā veidā žurnālists ar “off the record” sarunu palīdzību sekmē informācijas vākšanu un iegūšanu, iedrošinot informāciju avotu sniegt tiem plašāku informāciju, avotam neraizējoties, ka sniegtā informācija varētu tikt publiskota bez tā piekrišanas vai tas varētu tikt identificēts, informāciju publiskojot.

[21] Ētikas padome uzskata, ka, izmantojot tādus terminus kā “off the record”, pusēm pirms sarunas būtu nepieciešams vienoties, kas ar to tiek saprasts un paust abpusēju piekrišanu. Praksē “off the record” sarunas var būt dažādas. Viens veids – žurnālists sarunā ar avotu neieslēdz diktofonu, neveic sarunas pierakstus, “paturot” iegūto informāciju savā rīcībā, un tā netiek publicēta. Cits veids – puses vienojas, ka saruna būs “off the record”, vienlaikus vienojoties, ka žurnālists iegūto informāciju varēs publiskot, konkrēti neminot, kas šo informāciju ir sniedzis. Ja solījumi tiek doti, vēlams ir skaidri un nepārprotami vienoties, vai medijs apņemas neatklāt informācijas avota identitāti (arī likuma norma) vai arī informācijas sniedzējam tiek doti citi solījumi, piemēram, par informācijas neizpaušanu (to turēšana atkarīga vienīgi no žurnālista godaprāta).

[22] Tomēr praksē ir arī situācijas, kad puses piesauc “off the record” principu, taču skaidri nevienojas par informācijas izmantošanas noteikumiem. Tādā gadījumā sarunā sniegtā informācija var tikt interpretēta dažādi – tā var būt gan tāda, ko tās sniedzējs nepiekrīt publiskot vispār, – gan tāda, ko tas nav gatavs publiski paust savā vārdā, – gan tāda, ko ko tas būtu gatavs publiskot un tikt norādīts kā tās avots. Vienošanās par sarunu t.s. “off the record” formātā kā minimums paredz neatklāt informācijas avotu, taču ja puses nebūs vienojušās, kura informācija vēlāk tiks uzskatīta par neizpaužamu, kura par izpaužamu, bet uz kuru attieksies avota identitātes aizsardzības prasība, var rasties domstarpības. Tādā situācijā noteikt, kura informācija būtu publiskojama (saistot vai nesaistot ar informācijas avota identitāti), kura ne, – iespējams tikai pusēm vienojoties sarunas laikā vai pēc sarunas. Tāpēc mediju pārstāvjiem būtu jāapzinās, ka piedāvājot vai piekrītot šāda veida sarunas formātam, kas prasa saskaņošanu pēc sarunas, viņi rada vai nonāk situācijā, kas ir pretrunā ar mediju brīvības un neatkarības principiem, jo viņiem morāli ir saistoša publiskojamās informācijas saskaņošana ar informācijas avotiem, kuru uzticību tie ir ieguvuši informācijas iegūšanai. Šajā situācijā vairāki iepriekš aprakstītie fakti liecina, ka Žurnālists ir devis šādu solījumu, bet nav to ievērojis.

[23] Ar Sūdzību saistītajā situācijā redzams, ka Žurnālistam ar Sūdzības sniedzēju ir bijusi vienošanās par publiskojamās informācijas saskaņošanu. Tomēr pušu sniegtā informācija nav pietiekama, lai Ētikas padome nepārprotami secinātu, uz ko katra no pusēm attiecinājusi saziņā lietotās “off the record” un “on the record” frāzes – uz visu gaidāmo sarunas saturu vai tikai uz sarakstē tai sekojošo informāciju, vai arī uz sarunā sniegtās informācijas avota neizpaušanu, kā arī, kādas bijušas vienošanās, tiekoties klātienē.

[24] Vērtējot Žurnālista un Medija rīcības atbilstību Ētikas kodeksam saistībā ar Sūdzībā minēto citātu Publikācijā, Ētikas padome skatīja arī tā iespējamo atbilstību Sūdzības iesniedzēja teiktajam. Ētikas padome noraida Medija bažas, ka to darot, tā pārsniegtu savu

pilnvaru robežas. Sūdzības iesniedzējs ir lūdzis Ētikas padomi vērtēt Medija un Žurnālista rīcības atbilstību Ētikas kodeksam saistībā ar Publikāciju, un vērtēšana ietver ne tikai vērtējumu par informācijas ieguves procesu, bet arī apstrādi, kā arī jebkuru citu ar Publikāciju saistītu aspektu, kura izvērtēšanu un skaidrošanu Ētikas padome uzskatītu par nepieciešamu.

Sūdzībā norādītā citāta gadījumā Ētikas padome saskata neatbilstību starp teksta fragmentu, ko Žurnālists sūtījis Sūdzības iesniedzēja pārstāvei saskaņošanai, un Publikācijā publicēto. Publikācijā ir iekļauts viens Sūdzības iesniedzēja iespējamā izteikuma fragments, bet ne tā konteksts – atsauksmās uz raidījumā “De Facto” izskanējušo informāciju, ar ko tiek pamatots viedoklis. Tomēr, ņemot vērā, ka Ētikas padomes rīcībā nav attiecīgā sarunas ieraksta, tā nevar precīzāk izvērtēt, vai teksta fragmentā, kurš tika nosūtīts Sūdzības iesniedzēja pārstāvei saskaņošanai, Sūdzības iesniedzējs paudis savu viedokli, vai citējis raidījumu “De Facto”. Vienlaikus Ētikas padome uzskata, ka šādās situācijās žurnālisti ir tiesīgi interpretēt informācijas avota stāstīto, ja šī interpretācija nav pretrunā vai nemaina teiktā jēgu. Savukārt, rakstot par sensitīvām tēmām, kas skar citu cilvēku intereses, ir ieteicams būt īpaši uzmanīgiem un precīziem. Piemēram, situācijās, kā šī, būtu vēlams materiālā iekļaut precīzāku atspoguļotā viedokļa pamatojumu.

[25] Lai veidotu augstāku atklātības un uzticēšanās līmeni starp informācijas avotiem un žurnālistiem, Ētikas padome rekomendē žurnālistiem saziņā ar informācijas avotiem skaidri un nepārprotami definēt savu statusu – pārstāvēto mediju, materiāla tēmu, ieplānoto publicēšanas vietu, neatstājot vietu pārpratumiem un interpretācijām. Šajā situācijā, kad Žurnālists skaidro, ka ilgu laiku veido publikācijas vienīgi konkrētajam Medijam, Žurnālista sacītais Sūdzības iesniedzējam, ka Žurnālists nezina, kam piedāvās materiālu, neapšaubāmi rada neskaidrību un pieļauj pamatotu skatījumu, ka Žurnālists konkrētajā situācijā nepārstāv Mediju.

[26] Ievērojot secināto un ņemot vērā, ka Ētikas padome šai gadījumā nevērtē Žurnālista profesionālo ētiku attiecībā ar informācijas avotu, bet Publikācijas un Medija rīcības atbilstību Ētikas kodeksam, Andrejs Mēters, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Kristers Pļešakovs, Toms Ostrovskis, Alksandrs Mirlins, Raivis Spalvēns balso, ka Medijs nav pārkāpis Biedrības Ētikas kodeksu.

[27] Vērtējot Medija un Žurnālista rīcību, Publiskojot informāciju par Sūdzību pirms Ētikas padome to paguvusi izskatīt un tādejādi neievērojot sūdzībā ietvertu lūgumu Biedrībai atzinuma publicēšanas gadījumā to anonimizēt, Ētikas padome uzskata, ka šāda rīcība ir pretrunā ar Biedrības Ētikas kodeksu un biedra pienākumiem un liek šķēršļus Sūdzības izskatīšanai un lēmuma publiskošanai Biedrības noteiktajā kārtībā. Arī Sūdzības izskatīšanas fakta, Ētikas padomes locekļu un Žurnālistam vēlamā atzinuma satura publiska iztirzāšana Sūdzības izskatīšanas gaitā uzskatāma par Medija un Žurnālista mēģinājumu neētiski ietekmēt Sūdzības izskatīšanu. Savukārt Medija publiskotajā skaidrojumā iekļautā informācija, ka galvenais iemesls, kāpēc Medijs ir iestājies Biedrībā, ir sekmēt savas iespējas saņemt Sabiedrības integrācijas fonda administrēto valsts finansiālo atbalstu medijiem, Ētikas padomei raisa šaubas par Medija ieinteresētību Biedrības mērķos un tās sekmīgā darbībā.

Ētikas padomē nolemts:

1. Medija rīcībā ar Publikāciju nav konstatēts Biedrības Ētikas kodeksa pārkāpumi.
2. Lēmumu paziņot Sūdzības iesniedzējam un Medijam.
3. Uzdod valdei precizēt pie Sūdzības iesniedzēja, vai tas šajā situācijā joprojām lūdz lēmumu anonimizēt, un atbilstoši tam publicēt atzinumu Biedrības interneta vietnē, kā arī izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.